

Міністерство освіти і науки України
Волинський національний університет імені Лесі Українки
Факультет історії, політології та національної безпеки
Кафедра музеєзнавства, пам'яткознавства та інформаційно-аналітичної
діяльності

СИЛАБУС

вибіркового освітнього компоненту

МУЗЕЇ НАУКИ І ТЕХНІКИ ЯК РЕСУРС КУЛЬТУРНОГО ТУРИЗМУ

підготовки першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

спеціальності 027 Музеєзнавство, пам'яткознавство

освітньо-професійної

програми «Музейний менеджмент, культурний туризм»

Луцьк – 2022

Силабус освітнього компонента «МУЗЕЇ НАУКИ І ТЕХНІКИ ЯК РЕСУРС КУЛЬТУРНОГО ТУРИЗМУ» підготовки бакалавра, галузі знань 02 Культура і мистецтво; спеціальності 027 Музеєзнавство, пам'ятокознавство, за освітньо-професійною програмою «Музейний менеджмент, культурний туризм».

Розробник: Дмитренко Алла Адамівна, доцентка кафедри музеєзнавства, пам'ятокознавства та інформаційно-аналітичної діяльності, кандидатка історичних наук, доцентка.

Погоджено

Гарант освітньо-професійної програми

(Надольська В. В.)

Силабус освітнього компонента затверджений на засіданні кафедри музеєзнавства, пам'ятокознавства та інформаційно-аналітичної діяльності
протокол № 1 від 31 серпня 2022 р.

Завідувач кафедри:

(Гаврилюк С. В.).

+

© Дмитренко А.А., 2022

I. ОПИС ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітньо-професійна, освітній ступінь	Характеристика освітнього компонента
Денна форма навчання	Галузь знань 02 Культура і мистецтво	Вибірковий
Кількість годин / кредитів 240 /8	Спеціальність 027 Музеєзнавство, пам'яткознавство	Рік навчання: 4-й
		Семестр: 8-й
		Лекції: 40 год.
	Освітньо-професійна програма «Музейний менеджмент, культурний туризм»	Практичні (семінарські): 38 год.
ІНДЗ : €	Освітній ступінь бакалавр	Самостійна робота: 146 год.
		Консультації: 16 год.
		Форма контролю: залік
Мова навчання:	українська	Навчальний план 2020 р.

II. Інформація про викладача

ППП: Дмитренко Алла Адамівна.

Науковий ступінь: кандидатка історичних наук.

Вчене звання: доцентка.

Посада: доцентка кафедри музеєзнавства, пам'яткознавства та інформаційно-аналітичної діяльності.

Контактна інформація: e-mail: dmytrenko.a@gmail.com

Дні занять: див. електронний розклад <http://194.44.187.20/cgi-bin/timetable.cgi>

III. Опис освітнього компонента

1. Анотація курсу. ОК «Музеї науки і техніки як ресурс культурного туризму» належить до переліку вибірових освітніх компонентів підготовки бакалаврів за спеціальністю 027 Музеєзнавство, пам'яткознавство, освітньою програмою «Музейний менеджмент, культурний туризм» і спрямований на оволодіння здобувачами вищої освіти знаннями про основні тенденції у становленні та розвитку музеїв науки та техніки в різних країнах світу та особливості цього процесу в Україні; пам'ятки науки і техніки у музейних зібраннях як складові національної і всесвітньої культурної спадщини; місце музеїв науки і техніки у туризмі.

2. Пререквізити та постреквізити освітнього компонента.

Пререквізити: Вивчення ОК базується на засвоєнні попередніх ОК – «Історія музейної справи», «Музеєзнавство», «Музейні центри світу», «Пам'яткознавство» «Культурний туризм», «Туристичні ресурси».

Постреквізити: Знання, уміння і навички, що здобуваються після вивчення даного ОК, будуть потрібні при написанні кваліфікаційної роботи; складанні атестаційного екзамену.

3. Мета і завдання освітнього компонента.

Мета освітнього компонента: формування у здобувачів вищої освіти знань про історичний розвиток музеїв науки і техніки у світі та в Україні, збільшення їх ролі в системі сучасного туризму; зростання просвітницької ролі музеїв науки; навиків самостійного дослідження історії науково-технічного музейництва та включення їх до туристичних маршрутів.

Основними завданнями вивчення освітнього компонента «Музеї науки і техніки як ресурс культурного туризму» є засвоєння знань про: сутність понять «музей науки», «музей техніки», «науково-технічний музей», «музей технічного прогресу» та ін.; типологію музеїв науки і техніки; загальні особливості влаштування і діяльності музеїв науки і техніки у різних країнах світу; основні завдання названих музеїв та їх відмінність від музеїв інших видів; особливості формування колекцій; пам'ятки науки і техніки у зібраннях музеїв та їх класифікацію; музеєфікацію нерухомих об'єктів культурної спадщини (промислової архітектури та ін.); інформатизацію технічних музеїв; інтерактивні форми роботи музеїв науки і техніки з відвідувачами; особливості формування музейних колекцій, побудови експозицій та форм діяльності музеїв науки та техніки у різних країнах світу та в Україні; науково-технічні музеї при закладах освіти, їх роль у системі культурного/культурно-пізнавального туризму; найбільш відвідвані музеї науки і техніки світу та України; особливості залучення відвідувачі/туристів/екскурсантів до музеїв названого профілю.

4. Результати навчання (компетентності).

Вивчення освітнього компонента дозволить здобувачу вищої освіти набути наступні компетентності:

Загальні компетентності (ЗК): ЗК 1. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності. ЗК 5. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел. ЗК 7. Цінування і повага різноманітності та мультикультурності.

Спеціальні (фахові) компетентності (СК): СК 4. Здатність до експозиційної, науково-фондової, культурно-просвітницької діяльності на основі професійно-профільованих знань. СК 8. Здатність забезпечувати ефективне використання та популяризацію об'єктів історико-культурної та природної спадщини відповідно до пам'яткоохоронного законодавства. СК 10. Здатність здійснювати взаємодію музейно-заповідної мережі, об'єктів культурної спадщини з туристичною сферою. СК 13. Здатність аналізувати і співставляти тенденції розвитку культурного туризму у країнах світу і в Україні.

Програмні результати навчання (ПР): ПР 2. Аналізувати й узагальнювати історико-культурний матеріал у певній системі. ПР 12. Досліджувати та інтерпретувати історико-культурну інформацію музейних предметів, об'єктів культурної спадщини, природних пам'яток.

5. Структура освітнього компонента

Назви змістових модулів і тем	Усього	Лекції	Практ/ Семін	Сам. Роб.	Конс.	Форма контролю / бали
Змістовий модуль 1. <u>Музеї науки і техніки світу та їх роль в системі культурно-пізнавального туризму</u>						
Тема 1. Становлення та основні етапи розвитку науково-технічного музейництва у світі	11	4		6	1	ДС

Тема 2. Сучасні науково-технічні музеї Європи в туристичних маршрутах	38	6	8	22	2	УО, ДС, Р, ІНДЗ/16
Тема 3. Сучасні науково-технічні музеї Америки, Азії, Австралії в туристичних маршрутах	38	6	8	22	2	УО, ДС, Р, ІНДЗ/16
Тема 4. Науково-технічні музеї краї Балтії	19	4	4	10	1	УО, ДС, Р, ІНДЗ/8
Разом за змістовим модулем 1	106	20	20	60	6	40 балів
Змістовий модуль 2. Науково-технічні музеї України та їх місце в системі туризму						
Тема 5. Багатопрофільні науково-технічні музеї України	18	4	2	10	2	УО, ДС, Р, ІНДЗ/4
Тема 6. Музеї авіації, космонавтики та дослідження Всесвіту	11	2	2	6	1	УО, ДС, Р, ІНДЗ/4
Тема 7. Військово-історичні музеї України	15	2	2	10	1	УО, ДС, Р, ІНДЗ/4
Тема 8. Морські та корабельні музеї України	11	2	2	6	1	УО, ДС, Р, ІНДЗ/4
Тема 9. Музеї транспорту України	19	2	2	14	1	УО, ДС, Р, ІНДЗ/4
Тема 10. Музеї окремих галузей промисловості, історії підприємств та установ	15	2	2	10	1	УО, ДС, Р, ІНДЗ/4
Тема 11. Меморіальні музеї України	11	2	2	6	1	УО, ДС, Р, ІНДЗ/4
Тема 12. Об'єкти науки і техніки в галузі метрології, сантехніки, медицини і фармації та ін. у музеях України, «незвичайні» музеї	19	2	2	14	1	УО, ДС, Р, ІНДЗ/4
Тема 13. Науково-технічне музейництво Волині	15	2	2	10	1	УО, ДС, Р, ІНДЗ/4
Разом за змістовим модулем 2	134	20	18	86	10	36
Робота на семінарських заняттях						76 балів (4 бали x 19 занять)
ІНДЗ						10 балів
Відвідування і робота на лекційних заняттях						4 бали
Виконання завдань самостійної роботи						10 балів
Всього годин / Балів	240	40	38	146	16	100

Форма контролю*: ДС – дискусія, ДБ – дебати, Б – бесіда, Т – тести, ТР – тренінг, РЗ/К – розв'язування задач/кейсів, ІНДЗ/ІРС – індивідуальне завдання/індивідуальна робота, РМГ – робота в малих групах, МКР/КР – модульна контрольна робота/ контрольна робота, Р – реферат, а також аналітична записка, аналітичне есе, аналіз твору, УО – усне опитування тощо.

6. Завдання для самостійного опрацювання

Самостійна робота здобувачів вищої освіти виконується за завданням і при методичному керівництві викладача, але без його безпосередньої участі. Вона включає як повністю самостійне засвоєння окремих тем ОК, так й опрацювання тем, які розглядаються під час аудиторної роботи. У ході самостійної роботи здобувачі вищої освіти опрацьовують та конспектують навчальну, наукову і довідкову літературу, виконують завдання, спрямовані на закріплення знань і формування умінь та навичок, готуються до поточного і модульного контролю з ОК.

№ теми	Види, зміст самостійної роботи
1	Опрацювання лекційного матеріалу. Опрацювати матеріали про просвітницьку роль музеїв науки і техніки та музейну аудиторію (потенційні і реальні відвідувачі музеїв науки і техніки); матеріали про найстаріший технічний музей Європи – Музей мистецтв і ремесел, історію і мету його створення.
2	Опрацювання лекційного матеріалу. Підготовка до семінарського заняття. Опрацювати матеріали про найбільш популярні серед туристів музеї транспорту; музеї фармації і медицини; «незвичайні» музеї в країнах Європи. Науково-технічні музеї Польщі і Чехії в туристичних маршрутах.
3	Опрацювання лекційного матеріалу. Підготовка до семінарського заняття. Опрацювати матеріали про «незвичайні» музеї в країнах Америки та найбільш популярні музеї серед туристів; музеї харчової і легкої промисловості.
4	Опрацювання лекційного матеріалу. Підготовка до семінарського заняття. Опрацювати матеріал про музеї транспорту, рибальства, молочного господарства, меду і бджільництва та «незвичайні» музеї країн Балтії.
5	Опрацювання лекційного матеріалу. Підготовка до семінарського заняття. Опрацювати матеріали про роль інтерактивні музеї різних регіонів України у туризму: музеї Вінниці, Одеси, Львова; створення, структура і місце в туристичній діяльності музеїв науково-технічного профілю Національного історико-етнографічного заповідника «Переяслав».
6	Опрацювання лекційного матеріалу. Підготовка до семінарського заняття. Опрацювати матеріали про планетарії та музеї обсерваторій в екскурсійно-туристичних маршрутах.
7	Опрацювання лекційного матеріалу. Підготовка до семінарського заняття. Опрацювати питання: Волинський регіональний музей українського війська та військової техніки, Історико-архітектурні музеї України Тараканівський форт в екскурсійно-туристичних маршрутах.
8	Опрацювання лекційного матеріалу. Підготовка до семінарського заняття. Опрацювати питання: військово-морські музеї на територіях, окупованих рашистами.
9	Опрацювання лекційного матеріалу. Підготовка до семінарського заняття. Опрацювати питання залізничні музеї: музеї, кімнати-музеї та куточки-музеї Донецької залізниці: сучасний стан; Музей локомотивного депо «Коростень»; Центральний народний музей історії Придніпровської залізниці та ін.
10	Опрацювання лекційного матеріалу. Підготовка до семінарського заняття. Опрацювати питання: Полтавський інтерактивний музей народної гастрономії як форма гастрономічного туризму; музейно-гастрономічні тури; музеї харчової промисловості; Музей історії сільського господарства Волині – скансен у туристично-екскурсійній діяльності.

11	Опрацювання лекційного матеріалу. Підготовка до семінарського заняття. Опрацювати питання: Національний музей-садиба М. І. Пирогова (Вінниця) і Музей академіка Михайла Кравчука (с. Човниця Ківерцівського р-ну Волинської обл.).
12	Опрацювання лекційного матеріалу. Підготовка до семінарського заняття. Опрацювати питання: музеї радіо, телебачення, кіно та фото; «незвичайні» музеї України.
13	Опрацювання лекційного матеріалу. Підготовка до семінарського заняття. Опрацювати питання: місце науково-технічних музеїв Волинської області у туристичній діяльності; Музей науки і техніки (технічного прогресу) у Луцьку. Перспективи науково-технічного музейництва Волині і їх роль в туристично-екскурсійних маршрутах.

Індивідуальне науково-дослідне завдання:

Підготувати презентацію про музеї науки і техніки як ресурс культурного туризму в одній з країн світу/ Україні/ регіоні України / один з музеїв та виступити з нею на семінарському занятті. Обсяг – до 20 слайдів. Максимальна оцінка – 10 балів.

IV. Політика оцінювання

При вивченні освітнього компонента «Музеї науки і техніки як ресурс культурного туризму» застосовується поточний та підсумковий семестрові форми контролю. Також, передбачено обов'язковий контроль засвоєння навчального матеріалу ОК, віднесеного на самостійну роботу. Поточний контроль (засвоєння окремих тем) проводиться у формі усного опитування або письмового експрес-контролю на лекціях та семінарських заняттях, у формі виступів здобувачів вищої освіти з доповідями при обговоренні навчальних питань на семінарських заняттях, у формі написання рефератів, виконання тематичних тестових завдань, розв'язування кейсів, підготовки ІНДЗ.

При вивченні ОК необхідно спиратися на конспект лекцій, рекомендовану навчальну та наукову літературу. Вітається використання інших джерел з альтернативними поглядами на ті чи інші питання задля формування продуктивної дискусії з проблем освітнього компонента.

Відвідування занять є обов'язковим. У разі підписання здобувачем вищої освіти індивідуального плану обов'язковим є відвідування лише семінарських занять. Високо оцінюється прагнення здобувачів вищої освіти: регулярно відвідувати заняття; планомірно та систематично засвоювати навчальний матеріал; активно працювати на лекційних і семінарських заняттях, брати участь в обговоренні дискусійних питань; повною мірою долучатися до активних форм навчання; відпрацьовувати пропущені семінарські заняття. З поважних причин (наприклад, хвороба, міжнародна мобільність) навчання може відбуватись в он-лайн формі.

Недопустимими є: пропуски з неповажних причин та запізнення на заняття; користування мобільним телефоном, планшетом чи іншими мобільними пристроями під час заняття (окрім випадків, передбачених навчальним планом та методичними рекомендаціями викладача); списування та плагіат.

Здобувачі вищої освіти мають дотримуватися академічної доброчесності: самостійно виконувати усі навчальні завдання, завдання підсумкового контролю. У разі використання ідей, тверджень, відомостей при виконанні усіх завдань, передбачених силабусом, необхідно у формі посилань вказувати на джерела інформації. Дотримуватись норм законодавства про авторське право і суміжні права. Дотримуватись положень «Кодексу академічної доброчесності ВНУ імені Лесі Українки».

У випадку, якщо здобувач освіти не відвідував окремі аудиторні заняття з поважних причин та надав підтверджуючий документ, на консультаціях він має право відпрацювати

пропущені заняття (усно або у формі тестування) та добрати ту кількість балів, яку було визначено на пропущені теми. Пропущені з поважних причин заняття відпрацьовуються у визначений час згідно затвердженого графіка.

Результати навчання, здобуті здобувачем освіти шляхом неформальної та/або інформальної освіти, визнаються у ВНУ імені Лесі Українки шляхом валідації. Порядок та процедура визнання регламентується «Положенням про визнання результатів навчання, отриманих у формальній, неформальній та/або інформальній освіті у ВНУ імені Лесі Українки». Визнанню можуть підлягати такі результати навчання, отримані в неформальній освіті (професійні курси/тренінги, громадянська освіта, онлайносвіта, професійні стажування та ін.), які за тематикою, обсягом вивчення та змістом відповідають як освітньому компоненту в цілому, так і його окремому розділу, темі (темам), індивідуальному завданню, тощо, які передбачені силабусом ОК. Визнання результатів навчання, отриманих у неформальній та/або інформальній освіті, відбувається в семестрі, що передує семестру початку вивчення освітнього компонента, або під час вивчення ОК (але не пізніше початку останнього місяця навчання, враховуючи ймовірність непідтвердження здобувачем результатів такого навчання).

Загалом оцінювання здобувачів здійснюється відповідно до «Положення про поточне та підсумкове оцінювання знань здобувачів вищої освіти ВНУ імені Лесі Українки». Максимальну кількість балів (100) можна набрати упродовж семестру за результатами виконання усіх видів робіт, які передбачені силабусом.

V. Підсумковий контроль

Семестровий залік виставляється здобувачам освіти на підставі результатів виконання усіх видів запланованої навчальної роботи упродовж семестру за 100-бальною шкалою. У дату складання заліку викладач записує у відомість суму поточних балів, які здобувач освіти набрав під час поточної роботи (шкала від 0 до 100 балів).

У випадку, якщо здобувач освіти протягом поточної роботи набрав менше як 60 балів, він складає залік під час ліквідації академічної заборгованості. У цьому випадку бали, набрані під час поточного оцінювання, анулюються. Максимальна кількість балів на залік під час ліквідації академічної заборгованості – 100. Повторне складання заліку допускається не більше як два рази: один раз – викладачеві, другий – комісії, яку створює декан факультету.

Терміни проведення підсумкового семестрового контролю встановлюються графіком навчального процесу,

Перелік питань для підсумкового контролю:

1. Суть та сучасне трактування понять «музей науки», «музей техніки», «науково-технічний музей», «музей технічного прогресу».
2. Просвітницька роль музеїв науково-технічного профілю та їх місце у системі туристичної діяльності.
3. Музейна аудиторія (потенційні і реальні відвідувачі музеїв науки і техніки).
4. Витоки науково-технічного музейництва в Європі. Перші науково-технічні музеї.
5. Особливості становлення науково-технічного музейництва в німецькомовних та англійськомовних державах.
6. Всесвітні промислові виставки і розвиток науково-технічного музейництва в Європі.
7. Науково-технічне музейництво світу у XX ст.
8. Науково-технічне музейництво світу наприкінці XX – на початку XXI ст.
9. Особливості становлення технічних музеїв України порівняно з музейними закладами інших типів. Початки формування технічних колекцій в Україні.

10. Політехнічне музейництво України в останній чверті XIX – початку XX ст.
11. Основні етапи розвитку науково-технічного музейництва України у XX ст.
12. Науково-технічне музейництво України наприкінці XX – на початку XXI ст.
13. Науково-технічні музеї України та їх профілі. Чисельність і географія музеїв науково-технічного профілю.
14. Класифікація і реєстр музеїв науково-технічного профілю України.
15. Визначення понять «об'єкт культурної спадщини», «об'єкт науки і техніки»; «пам'ятка історії та культури», «пам'ятка науки і техніки» в науковій літературі та нормативних документах України.
16. Класифікація об'єктів (пам'яток) науки і техніки.
17. Науково-технічне музейництво Франції.
18. Науково-технічне музейництво Німеччини.
19. Науково-технічне музейництво Нідерландів і Бельгії.
20. Науково-технічне музейництво Австрії і Швейцарії.
21. Науково-технічне музейництво Великобританії.
22. Науково-технічне музейництво Іспанії і Португалії.
23. Науково-технічне музейництво Італії і Греції.
24. Науково-технічне музейництво Фінляндії, Швеції, Норвегії, Данії.
25. Науково-технічне музейництво Польщі.
26. Науково-технічне музейництво Чехії.
27. Науково-технічне музейництво Словаччини.
28. Науково-технічне музейництво Словенії, Хорватії, Сербії.
29. Науково-технічне музейництво Ізраїлю.
30. Науково-технічне музейництво Угорщини.
31. Науково-технічне музейництво Монако, Румунії, Албанії, Болгарії.
32. Науково-технічне музейництво США.
33. Науково-технічне музейництво Канади.
34. Науково-технічне музейництво країн Південної Америки.
35. Науково-технічне музейництво Австралії.
36. Науково-технічне музейництво Кореї і Японії.
37. Науково-технічне музейництво Китаю.
38. Науково-технічне музейництво Таїланду, Індії, Ірану.
39. Науково-технічне музейництво Австралії і країн Океанії.
40. Науково-технічне музейництво країн Балтії.
41. Науково-технічне музейництво у пострадянських країнах Кавказу.
42. Державний політехнічний музей України при НТУУ КПІ.
43. Музей популярної науки та техніки «Експериментаніум» в Києві та Музей цікавої науки в Одесі.
44. Музей технічного прогресу у Луцьку.
45. Музеї науково-технічного профілю у структурі Національного історико-етнографічного заповідника «Переяслав».
46. Проект створення першого українського Музею науки.
47. Українські музеї авіації.
48. Українські музеї космонавтики.
49. Українські музеї дослідження Всесвіту.
50. Військово-історичні музеї України.
51. Волинський регіональний музей українського війська та військової техніки.

52. Музеєфіковані військові об'єкти в Україні.
53. Музеї Великої Вітчизняної війни в Україні.
54. Музей «Скеля» (Коростень).
55. Комплекс оборонних споруд Києва «Київська фортеця».
56. Тараканівський форт та його музеєфікація.
57. Музеї пошти в Україні.
58. Музеї пожежної справи в Україні.
59. Музей морського флоту України.
60. Музей Одеського морського порту імені Ф. П. де Волана.
61. Харківський морський музей.
62. Історія розвитку кораблебудування в музеях Миколаєва.
63. Військово-історичні та морські музеї на окупованих територіях України.
64. Науково-технічне музейництво Волині.
65. Музеї міського транспорту України.
66. Залізничні музеї України.
67. Музеї транспорту на окупованих територіях України.
68. Музеї історії автомобілів в Україні.
69. Музеї металургійних підприємств України.
70. Музеї машинобудівних підприємств України.
71. Музей нафтової і газової промисловості України.
72. Музеї авіаційних та ракетобудівних підприємств України.
73. Музеї підприємств хімічної промисловості України.
74. Українські музеї приладів та інструментів.
75. Українські музеї води, сантехніки, кераміки та навколишнього середовища.
76. Українські музеї медицини та фармацевтики.
77. Музей правової охорони інтелектуальної власності в Києві.
78. Об'єкти науки і техніки у меморіальних музеях України. Музей академіка Михайла Кравчука на Волині.
79. Музеї радіо, телебачення України. Музей Волинської державної телерадіокомпанії.
80. Музеї фото та кіно України. Музей історії кінематографії та фотомистецтва Волині.
81. Національний музей «Чорнобиль».
82. Музеї науково-технічного профілю Волині.

VI. Шкала оцінювання

Оцінка в балах	Лінгвістична оцінка
90 – 100	Зараховано
82 – 89	
75 – 81	
67 – 74	
60 – 66	
1 – 59	Незараховано (необхідне перескладання)

VI. Рекомендована література та інтернет-ресурси

1. Григоренко О. П. Музей історії Хмельницького національного університету – центр культурно-освітньої роботи у вихованні молоді. *Освіта, наука і культура на Поділлі: зб. наук. пр. Кам'янець-Подільський* : Оіюм, 2011. Т. 18. С. 144–161.

2. Гріффен Л. О., Константинов В. О. Український технічний музей. Ніжин: Аспект-Поліграф, 2008. 172 с.
3. Дмитренко А. Багатопрофільні науково-технічні музеї України: Методична розробка для студентів освітнього ступеня «Магістр» факультету історії, політології та національної безпеки, спеціальність 027 «Музеєзнавство, пам'яткознавство» / Укл. Дмитренко А. А. Луцьк: Терен, 2018. 60 с.
4. Дмитренко А. Музеї пізнавальної науки і техніки в Україні: становлення та перспективи розвитку. *Науковий вісник СНУ ім. Лесі Українки: Історичні науки*. Луцьк, 2018. № 6. С. 150–156.
5. Дмитренко А. Науково-технічне музейництво України: Музеї і виставки технологій минулого. *Гуманітарний простір науки: досвід і перспективи*: Зб. матеріалів ХХІ міжнарод. наук.-пр. інтернет-конф. 2 березня 2020 р.: Зб. наук. пр. Переяслав, 2020. Вип. 26. С. 33–38.
6. Дмитренко А. Науково-технічні музеї Волині: Методична розробка для студентів освітнього ступеня «Магістр» факультету історії, політології та національної безпеки, спеціальність 027 «Музеєзнавство, пам'яткознавство» / Укл. Дмитренко А. А. Луцьк: Терен, 2018. 48 с.
7. Маньковська Р. В. Музеї України у суспільно-історичних викликах ХХ – початку ХХІ століть. Львів: Простір-М, 2016. 408 с.
8. Маньковська Р. В. Музейництво в Україні. Київ, 2000. 140 с.
9. Машталір В. В. Зародження військового музейництва на території України. *Праці Центру пам'яткознавства*. Зб. наук. пр. Вип. 34. К. 2018. С. 138–146.
10. Музей «Арсенал» у Львові : Історичні пам'ятки України. *Шкільна бібліотека*. 2007. № 4. С. 131–146.
11. Муравська С. В. Технічні музеї вищих навчальних закладів в Україні та за кордоном: історія створення і проблеми профільної приналежності. *Питання історії науки і техніки*. 2015. № 3. С. 3–10. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/130996/02-Muravska.pdf?sequence=1>.
12. Основи пам'яткознавства / Під заг. ред.: Гріффена Л.О., Титової О.М.; кол. авт.: Гаврилюк О.Н., Гаврилюк С.В., Горбик В.О. [та ін.]. Київ : Центр пам'яткознавства НАН України і УТОПШ, 2012. 380 с.
13. Романенко В. Державний музей авіації – проблеми та перспективи. *Музейний простір*. 2013. № 3. С. 38–41.

Інтернет-ресурси

1. Державний політехнічний музей. URL: <http://kpi.ua/museum>.
2. Десять музеїв світу, де сподобається дітям. URL: <https://osvitoria.media/experience/desyat-muzeiv-svitu-de-spodobayetsya-dityam/>.
3. Еврика – Інтерактивний музей цікавої науки та техніки. URL: <https://evrika.lviv.ua>.
4. Експериментаріум. URL: <http://experimentanium.com.ua/>.
5. Інтерактивні музеї, які потрібно побачити. URL: <https://www.polscha.travel/uk/kulturno-u-muzeiakh-%D1%96-galereiakh/%D1%96nteraktivn%D1%96-muze%D1%97-iaak%D1%96-vartopobachiti>.
6. Музей історії науки і техніки. URL: <https://www.lhm.lviv.ua/location/technik.html>.
7. Музей науки і техніки та музей промислового дизайну. URL: <http://adrenalin.lutsk.ua/rozvagi/robologikum/>.
8. Перший державний «Музей науки» Малої академії наук України. URL: <https://sciencemuseum.com.ua/>.
9. Планети, іграшки, вода. Топ-12 музеїв для дітей. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/3315468-planeti-igraski-voda-top12-muzeiv-dla-ditej.html>.

10. 15 музеїв науки і техніки в містах Європи для всієї родини. URL: <https://irinin.com/turyzm/15-muzejiv-nauki-i-tehniki-v-mistakh-evropi-dlya-vsieji-rodini.html>.
11. Технічні музеї Європи. URL: <http://hnpu.edu.ua/uk/tehnichni-muzeyi-yevropy>.
12. Технічні музеї світу online. Проєкт КТІ «Шерман». URL: <http://hnpu.edu.ua/uk/tehnichni-muzeyi-svitu-online-proyekt-kti-sherman>.
13. Технічні музеї України. URL: <http://museum.kpi.ua/ukraine/>.
14. 14. Canada Science and Technology Museum. URL: <https://ingeniumcanada.org/scitech>.
15. Danish Museum of Science & Technology. URL: <https://tekniskmuseum.dk/english/>.
16. Muzea techniki i przemysłu. URL: <https://www.polska.travel/pl/poznaj-atrakcje-i-zabytki/zabytki-i-inne-atrakcje/muzea-techniki-i-przemyslu>.
17. Museums Of Science And Technology. URL: <https://www.encyclopedia.com/science/encyclopedias-almanacs-transcripts-and-maps/museums-science-and-technology>.
18. Museum of Science and Industry Chicago. URL: <https://www.msichicago.org/>.
19. Narodowe Muzeum Techniki w Warszawie. URL: <https://nmt.waw.pl/>.
20. Science and Technology Museums. URL: <https://joyofmuseums.com/most-popular/science-museums/> Top 10 Science and Technology Museums. URL: <https://blog.trekaroo.com/top-10-science-and-technology-museums/>.